

ana ahmatova

Mnogo verujem onima koji Modiljanija opisuju onakvog kakvog ga ja nisam poznavala, a evo zašto. Prvo, ja sam mogla poznavati samo jednu stranu njegovog bića (onu svetlu) — bila sam stranac i, kako izgleda, ne sasvim shvatljiva dvadesetogodišnja žena; drugo, samo sam ja primetila u njemu veliku promenu kada smo se sreli 1911. godine. Bio je sav nekako potamneo i izmršaveo.

Godine 1910. vidala sam ga veoma retko, svega nekoliko puta. Pa ipak, pisao mi je cele zime. Da je pisao stihove nije mi rekao.

Kako ja sada shvatam, najviše ga je pogadala moja sposobnost pogađanja tuđih misli, viđenja tuđih snova i druge sitnice na koje su me dobro upoznati davno navikli. Stalno je ponavljao: „On communique”. Često je govorio: „Il n'y a que vous pous réaliser cela”.

Verovatno, oboje nismo shvatili jednu bitnu stvar: sve što se događalo bilo je za nas oboje predistorija našeg života: njegovog — veoma kratkog, mog — veoma dugog. Dah umetnosti još se nije ugljenisao, nije preobrazio naše dve egzistencije. Ali budućnost, koja kako je poznato, baca svoju senku mnogo ranije na ono što traje pre no što počne da se događa, kucala je u prozor, skrivala se iza svetiljki, prekidala sne i plašila strašnim bodlerovskim Parizom, koji se pritajio negde ispred nas. A sve ono božanstveno u Modiljaniju samo se blistalo kroz nekakav mrak. On nije ličio ni na koga na svetu. Njegov glas mi je zauvek ostao u sećanju. Poznavala sam ga kao siromašnog; bilo je neshvatljivo od čega živi. Kao umetnik nije imao ni trunke priznanja.

Živeo je tada, 1911. godine, u Impasse Falguière. Bio je toliko siromašan da smo u Luksemburškom parku sedeli uvek na klupi, a ne na platnenim stolicama, kako je bilo uobičajeno. On se uopšte nikada nije žalio na potpuno javnu nemaštinu, ni na još potpuniju nepriznanost. Samo jednom, 1911. godine, rekao je da mu je prošle zime bilo toliko loše da nije mogao razmišljati o onom što mu je drago.

Činio mi se zatvoren u krug svoje usamljenosti. Ne sećam se da se s nekim pozdravljao u Luksemburškom parku ili u Latinskom kvartu, gde su se svi, manje-više, poznavali. Nisam čula od njega ni jedno ime poznanika, druga ili umetnika, i nisam čula od njega ni jednu šalu. Nikad ga nisam videla pijanog, nikad nije mirisao na vino. Očigledno, počeo je piti kasnije, ali hašiš je na neki način figurirao u njegovim pričama. Bez sumnje, drugaricu života tada nije imao. Nikad nije pričao priče o ranijim ljubavima. Sa mnom nije pričao o nečem zemaljskom. Bio je učtiv, ali to nije bio rezultat domaćeg vaspitanja, nego veličina njegovog duha.

U to vreme zanimalo se skulpturom, radio je u dvorištu pored svoje radionice, u nenaseljenoj čorsokaku čulo se kucanje njegovog čekića. Zidovi njegove radionice bili su prekriveni neverovatno izduženim portretima (kako mi se tada činilo — od poda do tavanice). Njihove reprodukcije nisam videla — da li su ostale čitave? Svoju skulpturu je nazivao *la chose* — bila je izložena, čini mi se, u Independantsu 1911. godine. Zamolio me je da dođem da je vidim, ali mi na izložbi nije prišao zato što nisam bila sama, već s drugaricom. U vreme mojih velikih gubitaka nestala je i fotografija te skulpture koju mi je poklonio.

U to vreme Modiljani je lutao Egiptom. Vodio me je u Luvr da gledamo odeljak egipatske umetnosti, ubeđivao me je da je sve ostalo (tout le rest) nedostojno pažnje. Crtao je moju glavu u dekoraciji egipatskih carica i igračica, i izgledalo je da je potpuno obuzet velikom umetnošću Egipta. Očigledno, Egipt je bio njegov poslednji zanos. Vrlo brzo je toliko originalan da se ničega nije hteo sećati radeći svoja platna. Sada taj period Modiljanija nazivaju *nègre* — periodom.

Govorio je „Les bijoux doivent être sauvés” (povodom mojih afričkih ogrlica) i sli-

AME DEO MODI LJANI

kao me je s njima. Vodio me je da gledamo „le vieux Paris derrière le Panthéon”, noću po mesečini. Dobro je poznavao grad, ali smo ipak jednom zalutali. Rekao je: „J'ai oublié qu'il ja l'île au milieu”. To mi je on pokazao sadašnji Pariz.

U vezi s Miloskom Venerom govorio je da divna telesna grada žene, koju vredi modulariti i opisivati, uvek izgleda nespretno u odeći.

Po kiši (u Parizu često pada kiša) Modiljani je išao s velikim, veoma stanim crnim

kišobranom. Ponekad smo sedeli pod tim kišobranom na klupi u Luksemburškom parku. Padala je topla letnja kiša, okolo su drimali „le vieux palais l'italienne”, a mi smo u dva glasa čitali Verlena, koga smo dobro znali napamet, i radovali se što pamtimo iste stvari.

Čitala sam u nekakvoj američkoj monografiji da je verovatno velik uticaj na Modiljanija imala Beatrisa X, ona koja ga je nazivala „perle et purceau”. Mogu da posvedočim da se pravo prosvetčivanje Modiljanija događalo već dugo pre poznanstva s Beatrisom X, to jest 1910. godine. Malo je verovatno da dama koja je velikog umetnika nazvala prasetom može nekog prosvetčivati.

Ljudi stariji od nas pokazivali su po kojoj aleji Luksemburškog parka je šetao Verlen, s gomilom čitalaca iz „svog kafea”, gde je svakodnevno pompezno govorio. Ali, 1911. godine po toj aleji nije šetao Verlen, već visoki gospodin u besprekornom rendgenotu s cilindrom i lentom poštovanog legiona — a susedi su šaputali: „Anri de Rene!”

Nama ovo ime nije nikako zvučalo. O Anatolu Fransu Modiljani, kao, u ostalom, i drugi prosvetčeni Parizani, nije hteo ni da čuje. Radovao se što ga ni ja nisam volela. A Verlen je u Luksemburškom parku postojao samo u vidu spomenika otkrivenog iste godine. Za Igoa Modiljani je jednostavno rekao: „Mais Hugo — c'est declamatoire?”

Jednom, pošavši do Modiljanija, nisam ga našla kod kuće. Rešila sam da pričekam nekoliko minuta. Imala sam buket crvenih ruža. Prozor nad zatvorenim vratima radionice bio je otvoren. Iz dosade, počela sam da ubacujem cveće u radionicu. Ne dočekavši Modiljanija, otišla sam.

Kada smo se sreli, čudio se kako sam mogla ući u zaključanu sobu kad je ključ bio kod njega. Objasnila sam mu da sam cvećove ubacila. „Nije moguće, cvetovi su tako lepo ležali”, rekao je, on.

Modiljani je voleo da luta noću Parizom, i ja sam često, čuvši njegove korake u pospanoj tišini ulice, prilazila prozoru i kroz žaluzije pratila njegovu sporu siluetu pod mojim prozorima.

To što je bilo u Parizu početkom 20. godina nazivalo se „Vieux Paris” ili „Paris avant guerre”. Još su u modi bili fijakeri. Fijakeristi su imali svoje krčme koje su se zvale: „Au rendez-vous des cochers”. Tada su još živeli moji mladi savremenici, ali su ubrzo poginuli na Marni i pod Verdonom. Svi levi umetnici, osim Modiljanija, bili su mobilisani. Pikaso je bio i tada poznat kao danas, ali se tada govorilo „Pikaso i Brak”. Ida Rubinstajn je igrala Šeherezadu; postojala je prefinjena tradicija Djagilevski ballets russes (Stravinski, Nižinski, Pavlova, Karsavina, Bakst).

Sada znamo da sudbina Stravinskog takođe nije ostala vezana za desete godine ovoga veka i da je njegovo stvaralaštvo postalo viši muzički izraz duha XX veka. Tada mi to još nismo znali. Dvadesetog juna 1910. godine bila je izvedena *Žar-ptica*. Trinaestog juna 1911. godine Fokin je postavio kod Djagileva *Petrušku*.

Prosecanje novih bulevara po živom telu Pariza (koje je opisao Zola) još nije bilo sasvim završeno. Verner, Edisonov drug, pokazao mi je u *Taverne de Panthéonu* dva stola i rekao: „A ovo su vaši socijal-demokrati; ovdje boljševici, tamo menjševici”. Stihovi su bili potpuno zanemareni; kupovali su ih zbog vinjeta više ili manje poznatih umetnika. Već tada sam shvatila da je francusko slikarstvo „pojelo” francusku poeziju.

Rene Gil je propagirao „naučnu poeziju” a njegovoj takozvani učenicima s velikim nezadovoljstvom su posećivali metro.

Katolička crkva je kanonizirala Žanu d'Ark.

*Et Jehanne la bonne lorraine
Qu'Anglois brûlerent a Rouan.*

Sećam se tih redova besmrtna balade, gledajući na statuetice nove svetinje. Bile su sumnjivog ukusa i počeli su ih prodavati u radnjicama crkvenih stvari.

Modiljani je veoma žalio što ne razume moje stihove i sumnjao je da se u njima skrivaju nekakva čudesa, a to su bili samo prvi plašljivi pokušaji (na primer, u „Apolonu“ 1911. godine). Nad „apolonovskim“ slikarstvom („Svet umetnosti“) Modiljani se otvoreno smejao.

Iznenadilo me je kad je Modiljani našao da je divan jedan očito ružan čovek, i veoma je insistirao na tom utisku. Već tada sam pomislila: On, sigurno, sve vidi drukčije od mene.

U svakom slučaju, to što su u Parizu nazivali modom, ukrašavajući ovu reč epiteta, Modiljani nije primećivao potpuno.

Slikao me je u svojoj kući i te slike mi je poklonio. Bilo ih je šesnaest. Molio me je da ih uramim i okačim u svojoj carskoselskoj sobi. Propali su u carskoselskoj kući prvih godina revolucije. Ostala je jedino ona na kojoj se manje nego na ostalima naslućivao negov budući genije.

Više od svega razgovarala sam s njim o poeziji. Oboje smo znali veoma mnogo francuskih stihova: Verlana, Lafanga, Malarnea, Bodelera.

Dantea mi nikada nije čitao. Možda zato što ja tada još nisam znala italijanski jezik. Jednom je rekao: „J'ai oublié de vous dire, que je suis juif“. Istovremeno je rekao da je rodom iz Livorna i da ima 24 godine, a imao je dvadeset šest.

Govorio je da ga interesuju avijatičari, ali kada bi se s nekim od njih upoznao, razočarao bi se: oni su bili obično sportisti. (Šta je on očekivao?)

U to vreme, jutrom, laki, slični policama, avioni su kružili nad mojom zardalom i iskrivljenom savremenicom (1889) Ajfelovom kulom. Izgledala mi je slična gigantskom svećnjaku, zaboravljenom divu u prestonici patuljaka. Ali ovo je već nešto guleversko.

...a već je, tek pobeđivši, besneo kubi-zam, koji je ostavio po strani Modiljanija.

Mark Šagal je već doneo u Pariz svog čarobnog Vitebska, a po pariskim bulevarima šetale su grupe nepoznatih mladih ljudi, ne uspevši se do zvezde Čarli Čaplina. „Veliki Nemi“ (kako su tada nazivali kinematografiju) još je izrazito ćutao.

„Daleko na severu“, u Rusiji, umrli su Lav Tolstoj, Vrubelj, Vera Komirsarževskaja, simbolisti su najavili stanje krize, a Aleksandar Blok je prorokovao:

O, kad bi znali, deco, vi
Hladnoću i mrak nastupajućih dana...

Tri velikana na kojima se danas temelji XX vek — Prust, Džojls i Kafka — još nisu postojali kao mitovi, iako su bili živi.

Sledećih godina kada sam bila uverena da Modiljani mora zasijati, pitala sam za njega putnike iz Pariza, dobijala sam uvek jedan te isti odgovor: ne znamo, nismo čuli.

Maja 1918. godine, putujući sinu u Bežec zajedno sa N. S. Gumiljevom, spomenula sam pred njim ime Modiljanina, a on ga je nazvao „pijanim monstroom“, ili nečim takvim, i rekao je da je u Parizu između njih dvojice izbio jednom sukob, jer je Gumeljev u nekakvom društvu govorio ruski, a Modiljani je protestovao. A obojici je preostajalo da žive otprilike još samo po tri godine, i obojicu je čekala velika posmrtna slava.

S ruskog prevela
Olivera PETROVIĆ

vladimir nimot

k o ž a

Ponekad je skinem — okačim o čiviluk i zaboravim da postoji. To obično činim posle napornog dana i rada, kada mi zabriđe ruke od krvi. Tada jedva čekam da legnem bez MOJE KOŽE.

Gasim zatim svetlost i pokrивam se preko glave, i — BEŽIM BILO GDE — samo da što pre zaklopim oči — — —

Ali Ona je ž-i-v-a

krklja na klinu kao obešena

zalud zapušavam JASTUKOM uši

nema ugla u sobi gde je ne čujem

TAKO ME MOLI!

TAKO NELJUDSKI CVILI!!

Moj jedini p-r-i-j-a-t-e-lj

MOJA UMORNA KOŽA!!

Tada baučljam po sobi, jedan i smušen u mraku, plašeći se da me ne vidi potpuno golog, smešnomodrog, pretučenog i posramljenog: JER JA SAM KAO I SVAKI STVOR RUŽAN BEZ SOPSTVENE KOŽE!

Ta čudna „jao-žmunka“ traje dok u mraku opet ne napipam kožu i, bržebole, NAVRATNANOS, ponovo na sebe navučem:

Prvo G-L-A-V-U (oho!)

onda R-U-K-E (oho-ho!)

onda N-O-G-E (ihaj!)

Ponekad to je vrlo dugo i bolno, BESKRAJNO PONIZAVAJUĆE I APSURDNO, jer ja često zavučem ruku tamo gde bi, po svakoj normalnoj logici, trebalo da stavim nogu, ili pak G-L-A-V-U, ili... obratno, najbanalniji P-R-S-T!

U tom slučaju MOJA KOŽA besni i divlja kao najkrevoloniža zver... steže me i guši kao OMČA. Onda se krvo mrzimo oboje, tučemo, rveemo, psujemo, preklinjemo i zaklinjemo... i, tako zaboravimo da upalimo SVETLOST, gušeći se svu dugu Noć po svoj jezivoj S-O-B-I;

Tako nas zatiče bludna zora

bez sna

zgužvane kao krpe na podu

NEMA U NAMA ŽIVOTA

(ni snage!)

zi Novi Dan — — —

I suviše smo u-m-o-r-n-i

OD SOPSTVENOG RVANJA.

Etc, ta MOJA KOŽA i sad se p-r-i-l-e-p-i-l-a kao PIJAVICA uz moje modro i pretučeno meso, mada je svesna tog — u to sam sasvim siguran — DA SAM JE NOČAS POTPUNO POGREŠNO OBUKAO: tu gde su mi sad ruke, trebalo bi da budu NOGE (ihaj!)... Zbog tog „defekta“ svi su me odavno napustili. Čak i moji najbolji drugovi — — — Eno ih, zar ih ne čujete kako šapuću po svim uglovima: šššššššš, rugaju mi se iza leđa, kleveću, podmeću — — — Narcisoidi!!!

O, u to sam sasvim sigurno ubeđen. Uostalom, nisam KUČE OD JUČE... Znam i ja šta je tociljajka!

Sada samo čekam da ponovo dođe Noć pa da se po svaku cenu oslobodim MOJE KOŽE: makar bio i skelet.

Znam: Moja k-o-ž-a

zavoleće me tek onda

KADA JE POTPUNO SKINEM;

kada je zauvek napustim

okačenu

rašćerečenu

o krvavi mesarski KLIN.

Klop! Klap! Klop!

Klopete!

Klopete!

Khnik!...